

Taalverandering en Taalcontact – samenvatting

Femke van Rijn

College 1

Talen veranderen continu. Er is regelmatigheid in taalverandering in bepaalde condities en in bepaalde tijd (**klankwetten**). Frequente leenwoorden kunnen leiden tot **grammaticalisatie**.

Woorden zijn veranderlijk:

- leenwoorden
- heranalyse woordvorming
- nieuwe woorden
- verdwijnen van woorden (**obsolete**)

Nieuwe woorden in taal:

- opvallend
- komt vaak voor
- meerdere oorzaken

Sociolinguïstiek = kijken naar de sociaalhistorische situatie

- verwantschap tussen talen en het ontstaan van variatie
- taalcontact (pidgin- en creooltalen)
- verwantschap/relaties tussen talen (taalfamilies)
- diversiteit als gevolg van taalverandering
- ontstaan dialecten

Oudnederlands: 1100-1150

Middelnederlands: tot 1500

Vroegmodern Nederlands: tot 1800

Modern Nederlands: tot nu

Vroegmodern Nederlands:

- begin van Nederlandse standaardtaal
- geschreven taal werd belangrijk (rederijkers)
- eerste grammatica ontstond (Twe-spraack)
- diftongering (tweeklanken ontstaan) door toenemende invloed gewest Holland (Hollandse expansie)
- deflexie (flexieverlies) en verdwijnen van naamvallen door Germaanse accentverschuiving (zwakke beklemtoning eindsyllabe), vereenvoudiging van paradigma's

Modern Nederlands:

- verdere dftongering
- Poldernederlands (wijde/open articulatie van dftongen)
- ontwikkeling relatiefpronomina (d- naar w-pronomina)
- obligatief/permisief gebruik van "mogen" (niet meer ablatief)
- straattaal (verschil woordgebruik en uitspraak maar Nederlandse grammatica)

Taalverandering in de maatschappij:

- meestal afwijzing (verloedering, teveel nieuwe spelling)
- nadruk op leenwoorden, niet de minder zichtbare veranderingen
- spelling loopt vaak achter

College 2

Syntagmatisch: verandering van klanken

Paradigmatisch: verandering van het klanksysteem

Het **Proto-Indoeuropees** (PIE) is de voorouder van alle IE-talen. Het is gereconstrueerd op basis van oudere taalstadia van IE-talen.

- laryngale klank (vernauwing strottenhoofd)
- weinig klinkers

De klinkers uit de IE-talen zijn ontstaan uit de PIE-klinkers in combinatie met laryngalen.

Verschillen ontstaan door klankveranderingen, waardoor aparte dialecten en talen ontstonden. Ook na de afsplitsing gaan de klankveranderingen nog door.

Verandering in articulatie van klanken:

- relatie tot de omgeving: assimilatie/dissimilatie
- in termen van articulatieactiviteit: lenitie/fortitie
- op niveau van syllabe/woord: epenthesis/aphesis

Assimilatie = verschillende klanken gaan meer op elkaar lijken, ze nemen elkaars eigenschappen over

- partieel
- totaal

Anticipatory = regressief

Preseverative = progressief

Dissimilatie = overeenkomstige klanken gaan minder op elkaar lijken, klanken worden uit elkaar getrokken

Lenitie = minder sterk worden van een medeklinker, X wordt meer klinkerachtig

- degeminatie** = XX -> X (*spraakklank* -> *spraaklank*)
- spirantisering** = plosief wordt fricatief (*pater* -> *vader*)
- voicing** = een stemloze klank wordt stemhebbend
- t-tapping** = soort voicing, [t] wordt uitgesproken als [d] (*water* -> *wader*)
- debuccalization** = de medeklinker verandert in een glottale stop (*water* -> *wa_er*)
- nasalisatie** = plosief assimileert met de nasale

Fortitie = sterker worden van een medeklinker, X wordt minder klinkerachtig

- geminatie** = X -> XX
- devoicing** = een stemhebbende klank wordt stemloos (*paard* -> *paart*)
- denasalisatie** = een klinker wordt minder nasaal uitgesproken

Klankverandering = herverdeling van fonetische kenmerken op segmenten

Medeklinkers:

- palatisatie** = de klank wordt op het voorste gedeelte van het gehemelte geproduceerd
- velarisatie** = de klank wordt op het achterste gedeelte van het gehemelte geproduceerd met de achterkant van de tong
- labialisatie** = medeklinkers worden meer door de lippen gemaakt
- glottalisatie** = toevoeging van glottale sluiting aan een klank

Klinkers:

- centralisatie** = klinkers worden meer in het midden van de mond geproduceerd (vaak schwa)
- backing** = klinkers worden meer achter in de mond geproduceerd (*father* -> *vader*)
- fronting** = klinkers worden meer voor in de mond geproduceerd (*buch* -> *bücher*)
- lowering** = klinkers worden laag in de mond geproduceerd (*vinum* -> *vin*)
- raising** = klinkers worden hoog in de mond geproduceerd (*name* -> *naam*)
- ontronding** = klinkers worden minder gerond (*bücher* -> *bicher*)
- ronding** = klinkers worden meer gerond (*zeven* -> *zeuven*)

Andere klankveranderingen uit het boek:

- fusie** = twee segmenten worden gecombineerd tot één
- segmentalisatie/unpacking** = een segment wordt opgesplitst in twee aparte segmenten
- affricatie** = omzetten van een klank in een affricaat (plosief + wrijfklank)
- retroflexie** = omzetten van een klank in een retroflex
- dentalisatie** = omzetten van een klank in een dentaal
- rhotacism** = omzetten van een klank in een [r]
- lambdacism** = omzetten van een klank in een [l]

Verandering op syllabenniveau:

Epenthesis = toevoeging van klank (*hemdje* -> *hempdje*)

Aphesis = verwijdering van klank (*hempdje* -> *hempje*)

Metathesis = omwisseling van klanken (*christ* -> *kerst*)

Hiatus = twee opeenvolgende vocalen zonder tussenkomende consonant

Glide-formation = één van de twee vocalen (meestal de hoogste) verandert in een niet-syllabische glide

Glide-insertion = een [j] of een [w] wordt tussen twee vocalen uitgesproken zonder dat deze gespeld wordt

Glide-strengthening = de glide tussen twee vocalen wordt een plosief of fricatief

Coalescence = twee vocalen worden gecombineerd tot één

Compensatory lengthening = een vocaal wort verlengd waardoor een ander segment van het woord verdwijnt

Aphaeris = een segment aan het begin van het woord verdwijnt

Syncope = een segment in het midden van het woord verdwijnt

Apocope = een segment aan het eind van het woord verdwijnt

Prothesis = er wordt een nieuw segment aan het begin van het woord toegevoegd

Epenthesis = er wordt een nieuw segment in een het woord toegevoegd

Paragoge = er wordt een nieuw segment aan het eind van het woord toegevoegd

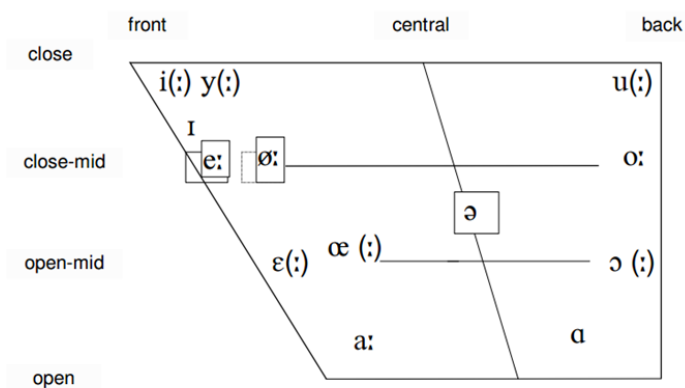
Metathesis = twee segmenten die op elkaar volgen worden omgedraaid

Nut van veranderingen:

-vergemakkelijking uitspraak

-neiging naar CV-structuur

	bilabial	labiodental	dental	alveolar	postalveolar	retroflex	palatal	velar	uvular	pharyngeal	glottal
plosive	p b			t d			c j	k g			ʔ
nasal	m	ɱ		n			ɲ	ŋ			
trill				r					ʀ		
tap or flap											
fricative		f v		s z	ʃ ʒ			x ɣ			h
lateral fricative											
approximant	w	ʋ		ɹ			j				
lateral approximant				l							

College 3

Chain shift = veranderingen houden vaak verband met elkaar en vormen een keten

-Great English Vowel Shift

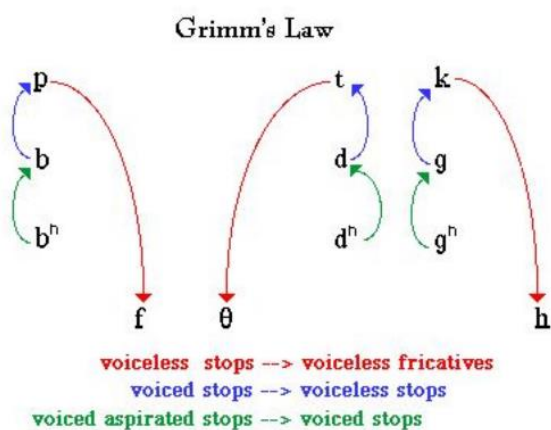
-Grimm's Law (eerste Germaanse klankverschuiving)

Drag/pull chain = een segment verschuift en laat een gat achter in het klankensysteem, hier schuift een ander segment in

Diftongisering = er komt ruimte vrij, andere klinkers schuiven in die ruimte door raising, de ruimte die zij vrijmaken wordt ook weer gevuld

Push chain = een segment treedt in het territorium van een ander segment, waardoor deze moet verschuiven naar een andere plek

Het klanksysteem verandert als geheel, er mogen geen gaten zijn, er moet maximaal gebruik gemaakt worden van de klankeninventaris en er moet symmetrie zijn.

Van PIE naar Proto-Germaans

Probleem: hoe kwamen we van [t] naar [d]?

Uitzonderingen zoals het [t]/[d]-probleem zijn óók wetmatig, er is sprake van een onverwacht patroon gerelateerd aan klemtoon

Verner's wet: consonanten in een positie vóór de beklemtoonde lettergreep worden stemhebbend

Regels gaan niet over klanken maar over kenmerken.

Taal zoekt symmetrie, wat te zien is in de inventaris van fonemen (bv een stemloze en een stemhebbende versie van consonanten). Hierdoor is inpassing van leenwoorden makkelijk (bv de [g] van het Engels is de tegenhanger van onze [k], dus past goed in ons systeem).

Split = een allofoon verandert in een foneem

-foneem = klank met een woordonderscheidende functie

-allofoon = fonetisch bepaalde variant van een klank

Primary split = een allofoon verandert in een bestaand foneem

Secondary split = een allofoon verandert in een nieuw foneem

Merger = het samengaan van twee fonemen

Unconditioned change = verandering die elke keer dat het segment voorkomt geldt
Conditioned change = verandering geldt alleen voor bepaalde posities, invloed van andere segmenten

- loss of the conditioning environment
- phonemic split (primary/secondary)

College 4

Ontstaan van nieuwe woorden:

- compounding** = samenstelling van bestaande (leen)woorden (*treitervlogger*)
- calque** = woord-voor-woordvertaling van een leenwoord (*wraakporno*)
- afleiding/derivatie** = toevoeging van morfemen (*ontvrienden*)
- clipping (+ conversie)** = deel van een nieuw woord gebruiken, verschuiving van lexicale categorie (*whatsappen*)
- leenwoord** = woord geheel overnemen uit andere taal (*selfie*)
- blending (clipping + compounding)** = afknippen en samenstellen (*stemfie*)
- acroniem** = woord op basis van beginletters van meerdere woorden (*yolo*)
- back-formation** = een schijnbare affix verwijderen (*writer – write*)
- initialism** = een lang woord afkorten met een paar letters (*FBI*)

Bestaande woorden krijgen vaak een nieuwe betekenis door processen zoals:

- verandering van gemarkeerdheid (welke woordvorm voor het concept wordt gebruikt)
 - gemarkeerde vorm = ongebruikelijke vorm, alleen voor bepaalde omstandigheden
 - ongemarkeerde vorm = wordt meestal gebruikt
- taboewoorden
- betekenisverbreding (bestaand woord krijgt er een nieuwe betekenis bij)
- betekenisvernauwing (woord omschrijft een nauwer concept/begrip dan eerst)

Metafoor = vorm van vergelijking waarin men het woord B noemt in plaats van het woord A op basis van een gelijkheid tussen A en B

Conceptuele metafoor = refereert naar een begrip in termen van een ander begrip

Metonymie = maakt gebruik van de relatie

Betekenisverlies/bleaching = een lexicaal element wordt een functiewoord, dit kan lijden tot grammaticalisatie (bv *Ik snap er geen ... van*, op de puntjes kan eigenlijk bijna alles staan en dat woord zal z'n eigen betekenis verliezen)

College 5

Sturtevant's Paradox: klankveranderingen zijn regelmatig maar leiden tot onregelmatigheden, fonologische veranderingen staan tegenover analogisch behoud

Morfemen = de bouwstenen van woorden, kleinste betekenisdragende eenheid

-vrije morfemen: kunnen los voorkomen (zoals *doen* in *ontdoen*)

-gebonden morfemen: kunnen niet los voorkomen (zoals *ont* in *ontdoen*)

Soorten gebonden morfemen:

-**prefix** (*on-zin*)

-**suffix** (*zinn-ig*)

-**infix** (*passer-s-by*)

-**circumfix** (*ge-zin-d*)

Tussenklank/verbindingsfoneem in samenstellingen/compounds: *zonn-e-schijn*, *pann-en-koek*, *koning-s-dag*, dit is géén morfeem want geen eigen betekenis

Inflectie = verbuiging/vervoeging/conjugatie, toevoeging van gebonden morfeem, woordsoort behouden (bv *loop*, *loopt*, *liep*, *gelopen*)

Derivatie = afleiding, toevoeging van gebonden morfeem, meestal verandert de woordsoort (bv *loper*, *loopje*, *ontloop*)

Compositie = compounding/samenstelling, samenvoeging van lexemen, woordsoort is meestal de rechterlexeem (bv *keukenmes*, *knalgeel*)

Derivatie gaat vooraf aan inflectie. Inflectie is afhankelijk van structurele relaties.

Drie morfologische systemen:

-**isolerend**: één morfeem per woord (bv Vietnamesees)

-**agglutinerend**: meerdere gescheiden morfemen per woord (bv Engels)

-**inflecterend**: meerdere niet-gescheiden morfemen per woord (bv Nederlands)

Soorten verandering:

-**morfologisering** = ontstaan van een nieuw morfeem

-**analogie** = aanpassing van een morfeem/al bekende regels toepassen op nieuwe woorden

-**heranalyse** = aanpassing van woordstructuur (*bikini – monokini*)

-verandering van morfologisch type

-**meta-analyse** = heranalyse over de woordgrens heen

Leveling = gelijkschakelijk van twee verschillende allomorfen van een morfeem (*teach-taught, catch-caught*)

Neologisme = uitbreiding van het gebruik van een morfeem (*firmware, spyware*)

Contaminatie = samentrekking (*rontonde*)

Hypercorrectie = doorgesloten correctie (*kopje koffie*)

Analogie is zeldzaam en lijkt toevallig, krachtig om veranderingen te verklaren die niet door klankverandering verklaard kunnen worden. Het gevaar is dat het uitnodigt tot speculatie. Verandering aan analogie toeschrijven vereist goede onderbouwing.

Verandering van morfologisch type:

-synthetisch -> analytisch

-taalcontact -> imperfect learning

-isolerend -> agglutinerend/inflecterend

-pronomen -> clitic -> agreement

-inflecterend -> isolerend

-afslijting uitgangen, vorm van deflexie

-meer gebruik van voorzetsels bij wegvallen naamvallen

College 6

Er zijn ook syntactische veranderingen, maar die gaan langzamer en zijn minder opvallend dan morfologische en fonologische veranderingen.

V2-regel: finiet werkwoord moet op de tweede plaats in een Nederlandse hoofdzin

Syntactische veranderingen:

-**grammaticalisatie** = nieuwe syntactische elementen (een lexicaal element wordt een grammaticaal element, bv *hebben*, wat nu ook tijd uitdrukt, en *rond* wat nu ook een adjectief is)

-**heranalyse** = nieuwe syntactische structuur

-nieuwe woordvolgorde

-nieuwe uitdrukkingen

Meestal wordt aangenomen dat grammaticalisatie unidirectioneel is (dus maar één kant op gaat), maar er bestaan ook voorbeelden van **degrammaticalisatie** (een grammaticaal element wordt een lexicaal element), bv *niks te maren* (uit voegwoord), *tutoyeren* (uit voornaamwoorden).

Grammaticalisatie betreft functie: lexicaal -> grammaticaal

Morfologisering betreft vorm: los woord -> affix

Vaak gaan ze samen.

De basiswoordvolgorde is OV (object-verb) of VO (verb-object). Deze volgorde kan veranderen in een taal.

Talen kunnen hoofd-initieel of hoofd-finaal zijn, ook dit kan veranderen.

Typologie = classificatie van de talen in woordvolgordetypes, talen van dezelfde groep hebben meer aspecten dan alleen woordvolgorde met elkaar gemeen

Typologische harmonie = de mate waarin een taal in een bepaald type past

Drift = de neiging van een taal om in dezelfde richting te blijven veranderen (komt op elk gebied voor)

College 7

Ontstaan van diversiteit:

- homogene gemeenschap
- regionale verspreiding
- verandering
- ontstaan dialect

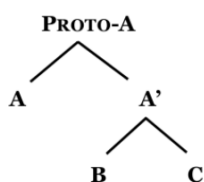
Dialect = variatie van taal die niet als de standaardtaal wordt beschouwd

Isoglossen geven de grenzen tussen deze variaties weer met lijnen op een landkaart.

Een bundel van isoglossen is het dichtst dat we bij dialectgrenzen komen. Je komt ze tegen als je meerdere dialect maps met elkaar vergelijkt.

Afsplitsingen = onafhankelijke veranderingen

Boomstructuren geven de afsplitsingen aan.

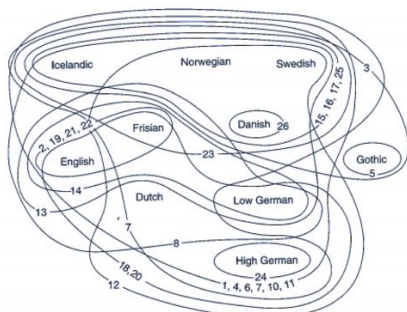

A' is de gemeenschappelijke taalverandering van B en C.

Maar de boomstructuur is een idealisering, soms is er hergroepering nodig en het effect van taalcontact is niet gerepresenteerd.

Dialecten vormen eerder een continuüm, dit kan door een **golffmodel** weergegeven worden.

Dit laat echter niet de verschillende taalstadia zien.

Reconstructie = het terugspoelen van taalveranderingen, je komt bij een prototaal uit

- max 6000-8000 jaar als er teksten beschikbaar zijn
- voor de meeste talen 3000 jaar

De oudste taal is minimaal 100.000 jaar oud, en het meeste is dus niet reconstrueerbaar.

Conservatieve opvatting: er zijn ongeveer 100 taalfamilies

Minder conservatieve opvatting: er zijn ongeveer 20 taalfamilies

Maar gemeenschappelijke kenmerken betekent niet dat twee talen familie van elkaar zijn. Er kan bijvoorbeeld ook intensief contact zijn geweest.

Het Baskisch is de laatste pre-Indo-Europese taal in West-Europa.

Isolate = een taal die nergens gerelateerd aan lijkt te zijn

Tegenhouden van taalverandering:

- transport en communicatiemiddelen
- literatuur
- politiek

Universals = statements die waar zijn voor alle talen

Principle of uniformity = dezelfde natuurlijke wetten gelden overal en altijd (bv dat er geen één taal is met maar één vocaal)

College 8

Methoden om vast te stellen of talen gerelateerd zijn:

- vergelijkende/comparatieve methode** = systematisch overeenkomsten vinden in woordenlijsten en op basis daarvan een hypothese maken over de woordenschat en grammatica van de prototaal, maar kan verdwenen segmenten niet herstellen en sommige overeenkomsten zijn puur toevallig
- lexicostatistiek** = woordenlijsten vergelijken, cognaten bepalen, percentages bepalen, boom maken van taalfamilie
- glottochronologie** = bepalen wanneer de afsplitsingen plaatsvonden, maar te weinig data en voorspellingen kloppen vaak niet
- interne reconstructie = op basis van patronen, principe dat uitzonderingen zijn ontstaan uit klankveranderingen

Formule glottochronologie:

$$t = \frac{\log c}{2 \log r}$$

T = tijd

C = aantal dezelfde woorden

R = glottochronologische constante (gemiddelde = 0.8)

De snelheid van verandering is evenredig met het aantal woorden dat nog niet veranderd is.

Cognaten = woorden met een zichtbare/hoorbare gemeenschappelijke oorsprong, vaak dezelfde betekenis (hoeft niet door semantische verandering)

Shared anomalies = ongebruikelijke morfologische eigenschappen die twee of meer talen met elkaar gemeen hebben, sterk bewijs dat ze aan elkaar gerelateerd zijn en dat dit afstamt van een gemeenschappelijke voorouder.

Reconstructies zijn simplificaties en kunnen niet volledig zijn:

- er kunnen aspecten zijn die verloren zijn gegaan zonder sporen achter te laten
- er kunnen zulke ingewikkelde ontwikkelingen geweest zijn dat wij ze niet kunnen begrijpen
- een taal heeft altijd regionale en sociale variaties

College 9

Sociolinguïstiek: niet de taal maar de sprekers staan centraal

- verandering is de verschuiving in waardering van taalvarianten

Structuralisme: taal wordt bekeken als een systeem van relaties en subsystemen

Paradox van De Saussure: hoe kan het dat taal verandert terwijl het in gebruik is, en hoe kan er verandering zijn zonder dat dit het hele systeem overhoop haalt?

Mogelijke oplossingen:

- verandering komt altijd door taalcontact (maar er is ook vaak verandering binnen een taalgemeenschap)
- taalgemeenschappen zijn nooit homogeen (de verdeling van sprekers over varianten is nooit gelijk, taalverandering is dus een herverdeling)

Er is taalvariatie tussen sprekers afhankelijk van sociale klasse, context en leeftijd. Patronen zijn correlaties tussen sprekers, varianten en spreesituaties. Maar een correlatie is géén sociaal verband, het kan ook bestaan door toeval.

Martha's Vineyard: een eiland waar taalverschillen ontstonden door:

- leeftijd
- beroep
- houding over het eiland (blijven/weggaan)

Sociale stratificatie = linguïstische variabelen correleren met sociale factoren

Overtly prestigious norm = vrouwen gebruiken prestigieuze spraak omdat ze hun kinderen een betere spraak dan zichzelf willen aanleren

Covertly prestigious norm = mannen hebben niet de behoefte hun spraak te verbeteren omdat zij zich al bewijzen met hard werken, ze willen vooral doen aan de norm van hun sociale groep

College 10

Neogrammatica-hypothese: klankverandering is wetmatig en kent geen uitzonderingen
Dus verandering van een kenmerk heeft betrekking op alle fonemen met dat kenmerk.

-fonetische verandering = geleidelijk

-lexicale verandering = abrupt (alle woorden tegelijk)

Maar taalprocessen verlopen niet altijd op deze manier.

Lexicale diffusie = het proces van klankverandering gaat woord voor woord, niet door alle sprekers, niet in alle situaties

-fonetische verandering = abrupt

-lexicale verandering = geleidelijk

Hoogfrequente woorden volgen de regel eerder dan laagfrequente woorden.

Merger is het samengaan van twee fonemen, maar er is een opvallende discrepantie tussen productie en perceptie.

Near-merger = er is nog wel een (subtiel) verschil tussen de twee fonemen. Soms kan iemand het verschil niet onderscheiden maar produceert hij/zij dit onbewust wel in de spontane spraak.

Dit kun je testen door de minimal-pair test, iemand woorden oplaten lezen en daarna terug laten horen in willekeurige volgorde om te kijken of hij/zij zelf het verschil kan horen

Bill Peters effect = een verandering heeft wel invloed op de bewuste uitspraak, maar niet op de spontane uitspraak

College 11

Talen in Nederland:

-officiële talen (Nederlands, Fries)

-regionale talen (dialecten)

-niet-regionale talen (gebarentaal)

-immigrantentalen

Gevolgen van taalcontact:

-**ontlening**: borrowing/maintenance, geen taalvermenging, geïsoleerde elementen

-**substraatwerking**: shift, wel taalvermenging, gedwongen, nieuwe taalvariant die uit twee talen ontstaat, beide groepen sprekers begrijpen het

-**superstraat** = dominante taal

-**substraat** = andere taal

-**creolisering**

-**taaldood**

Borrowing scale:

laag	hoog	
lexicon i.c.m. leenwoorden incidenteel	grammatica productief systematisch	
intensiteit contact	lexicon	grammatica
1. <i>terloops</i>	toevallige woorden	niets
2. <i>iets intensiever</i>	functiewoorden conjuncties	fonemen, juxtapositie wordt coordinatie juxtapositie wordt coordinatie
3. <i>nog intensiever</i>	voorzetsels pronomina lagere telwoorden derivativele affixen	productieve leenfonemen accentpatroon aanpassingen woordvolgorde
4. <i>intensief</i>	alles	nieuwe klankopposities syllabestructuur inflectionele morfemen naamvallen
5. <i>zeer intensief</i>	alles	grote aanpassingen woordvolgorde fonologisch onherkenbaar verandering morfologisch type categoriewijzigingen heranalyse

Als er dus op schaal 3 ontleningen zijn in een taal, dan verwacht je die ook van schaal 1 en 2.

Ontlening vs. substraatwerking:

SL = <i>source language</i> TL = <i>target language</i>	ontlening	substraat
1. uitgangssituatie spreker	bilinguaal	monolinguaal
2. duur contact	lang	kort
3. aantal sprekers TL	wisselend	klein
4. prestige sprekers TL	wisselend	hoog
5. vrijwillig contact	ja	nee
6. minimale directionaliteit	1	2
7. gradaties	ja (borrowing scale)	nee

College 12

Creolisering = een extreme vorm van substraatwerking, een nieuwe taal ontstaat

Theorieën over ontstaan:

- uit pidgintalen (contacttalen zonder native speakers)
- extreme vorm van shift (woorden van een lexifiertaal en syntaxis van een brontaal)

Er is een blijvende druk van de doeltaal (**decreolisering**).

Creool-continuüm: een spectrum van varianten tussen de creooltaal en de lexifier

- akrolect** = variant dichtbij de doeltaal
- mesolect** = tussenliggende variant
- basilect** = variant dichtbij de brontaal

Hoe ontstaat taaldood?

-alle sprekers sterven

-language shift

1. multilingualisme, er zijn twee gelijkwaardige talen
2. verandering in sociaal-historische omstandigheden (soms gescheiden gebruik)
3. ontstaan van een negatieve attitude tegenover één van de talen
4. sprekers laten deze taal in de steek
5. er komen geen nieuwe sprekers meer van deze taal

Oplossingen:

-acceptatie multilingualisme

-documentatie van bedreigde en dode talen

-revitalisatie van bedreigde talen

Sommige elementen van een dode taal kunnen nog herleven door rituelen, groepsidentificatie, grappen en geheimtaal (continuum of seriousness).